

E-JOURNALER. Varför har Norrbotten landets mest funktionella och hel-täckande e-journaler? Tid, tydlighet, politisk stabilitet, tålamod samt inte minst verksamhetsförankrade eldsjälar är förklaringar som ges. Nu hakar fler landsting på VAS-tåget.

TEXT: MARIE NÄRLID FOTO: ANDERS ALM

Norrbotten i täten med hjälp av VAS

Norrbotten är det enda landsting i landet som hittills lyckats införa vad som på IT-språk kallas för gemensam vårddokumentation (GVD). Det vill säga en sammanhållen elektronisk journal som följer patienten mellan vårdgivare och över tid. Om detta påstående stämmer – det fick stå oemotsagt vid distriktslä-

karnas årsmöte nyligen – varför har då norrbottningarna lyckats med något som stora delar av övriga Vårdsverige hittills gått bet på? Att behö- rig personal inom en och samma inloggning i datorn kan få tillgång till all väsentlig infor- mation kring en patient i syfte att ge denna en så god, säker och adekvat vård som möjligt.

VAS, vårdadministrativt system, har byggts upp suc- cessivt i Norrbotten sedan början av 1990-talet. I dag täcker systemet hela Norrbot- tens primär- och slutenvård samt den privata vård som hittills valt att haka på; vård- centralen Björnen i Piteå. Folk- tandvården är ansluten, men hittills inte kommunal verksamhet. Tidbokning, journalanteckningar, labb, röntgen etc ligger inne i VAS. Likaså en gemensam läkeme- delslista per patient med in-

Arne Hassler, överläkare på medicinkliniken, Sunderby sjukhus.

byggt förskrivarstöd, som var- nar till exempel för allergier – det senare en starkt efterfrå- gad funktion. Om patienten läggs in för sjukhusvård kopieras all infor- mation som finns i patientens ge- mensamma läke- medelslista till en lista speciellt an- passad för sluten- vård. Till hösten kommer även e- dos, apotekets lä- kemedelslista, att vara åtkom- lig inifrån systemet och på

sikt även det nationella vacci- nationsregistret Swevac.

»Jag kan ta del av all offentlig vård patienten varit med om – behandlingar, mediciner, prov, EKG – vilket sparar kolossalt mycket tid.«

Distriktsläkare Jo- han Alsén, Stads- vikens vårdcentral i Luleå, uppskattar VAS:

– Jag kan ta del av all offentlig vård patienten varit med om – behand- lingar, mediciner, prov, EKG – vilket sparar kolossalt mycket tid. Jag be- höver inte skicka papperslap- par till akuten, och jag ser

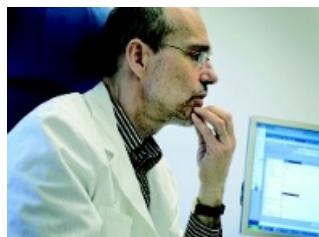

Foto: Anders Alm

Johan Alsén, distriktsläkare på Stadsvikens vårdcentral i Luleå, är glad att det togs »vissa strate- giska beslut« i Norrbotten på 80- talet. Dessa beslut underlättar nu vardagen för läkarna.

Foto: Anders Alm

Halland går från papper till IT

Ett av de sista sjukhusen i landet med pappersjournaler övergår i veckan »i skarp drift« till VAS. Länsjukhuset i Halmstad växlar från papper till e-journaler.

– Omläggningen har skett under pågående strejk. Läkarna får 4–8 timmars utbildning på VAS. Fyra timmar räcker som grundutbildning, säger Anders Dybjer, sjukhuschef vid Länsjukhuset i Halmstad. Åsa vårdcentral blev i slutet på förra året först ut i Halland med VAS. I början av 2010 ska hela Halland vara anslutet. Så här långt är hallänningarna nöjda, trots en trög start där ett pilotprojekt vid specialistsjukvård fick datahaveri och införandet försenades med ett halvår.

Lars Jerlvall, IT-direktör i Landstinget Östergötland och verksam vid landstingens beställarorganisation, tycker det är bra med konsolidering och samverkan mellan landstingen.

– Men det kan vara ett bekymmer att själva äga och förvalta systemet. Man ska vara beredd att ta kostnader för nya funktioner. Viktigt är också att landstingen drar åt samma håll.

Hälso- och sjukvårdsdirektör Lena Kierkegaard är dock inte orolig för att Norrbotten behåller kontrollen över VAS.

– Vi har ett avtal kring hur vi ska samverka på lika villkor. Vi är tre landsting som ska dela på utvecklingskostnaderna, och ställa kloka krav på vad man kan önska sig, säger hon.

Ett villkor för att gå med i VAS är att man inkluderar hela paketet, och i stort antar programvaran i befintligt skick.

– VAS fick bäst användarbetyg i vår marknadsundersökning. När Norrbotten samtidigt kom med ett samverkanserbjudande så nappade vi, säger IT-direktör Stig Brinck.

Marie Närlid

VAS fungerar bra, säger han, och uppskattar speciellt den digitala dikteringen.

röntgenbilder på skärmen som tagits i Sunderby, berättar han i sitt mottagningsrum med konst på väggarna och en djungel av välsköta växter i fönstren.

Under förmiddagen har Johan Alsén haft sju patientbesök. Vid fyra av dessa har han haft direkt nytta av att kunna se vilken vård patienten tidigare hade fått.

– Vi har mycket uppföljningar från specialistvård. Med den gemensamma vård-

dokumentationen slipper jag felskickade epikriser i snigelfart.

»Våra kandidater brukar lära sig systemet på en halvtimme.«

»vissa strategiska beslut som togs i Norrbottens läns landsting i slutet av 80-talet«. Det fanns i Norrbotten »en viss stalinistisk anda«, centralstyrda diktat som i dag ger frukt. Systemet VAS har vuxit fram organiskt, genom inte

Ny teknik vinner legitimitet om den uppfattas underlätta vardagen. Johan Alsén är glad för, som han säger,

minst läkarsekreterares kunande och engagemang. VAS uppfattas av många i dag som ett av de absolut mest funktionella vårdssystemen i landet, men användarvänligheten i form av intuitiva gränssnitt brister.

– Detta är inget kommersiellt system, det ligger inget stort databolag bakom som marknadsför det. Det är bara synd att inte hela norra regionen tar till sig systemet. Det kommer att bli mycket intressant vad som händer vid utvecklingen av vårdval, när man spränger vårdens i en ➔

E-JOURNALER

massa privata aktörer. För små enheter är det tungt med IT-biten (se artikel förra sidan).

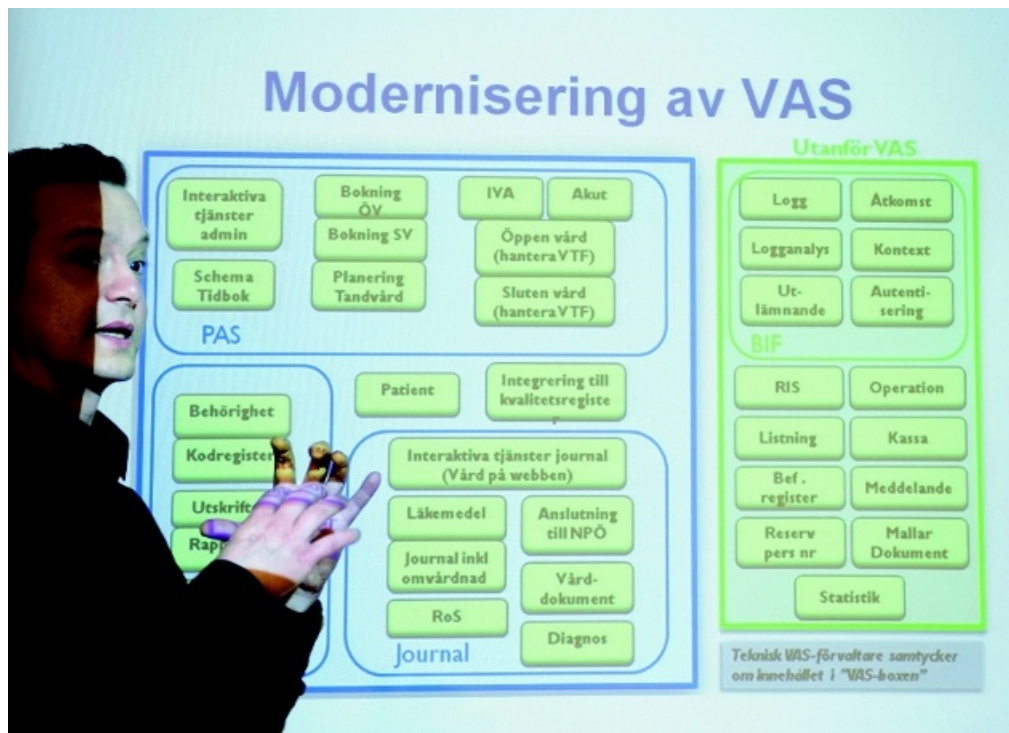
En baksida med att systemet inte är en kommersiell produkt är att trädgården har vuxit vilt, med bland annat en mängd olika sökbegrepp som kan förklaras med att varje specialitet har använt sina egna sökord. Men rensning har utlovats av utvecklingsansvariga till VAS.

– Vi har haft ett jättejobb med termer och begrepp. Vi ska försöka sätta ihop alla sökord till ett för att få en ökad förståelse. Termer och begrepp borde ha centralstyrts från början, säger Per Nilsson, objektsansvarig för VAS.

– Trots att produkten är så gammal, ligger den i framkant till och med till dags datum eftersom den är så heltäckande. Man loggar in en väg, och behöver inte leta i olika system. I Stockholm har man över 16 olika system plus labbsystem. Felet är att landstinget släppt iväg i stället för att styra och välja några få.

Att IT-system lovordas i primärvården förvånar inte. Primärvården har generellt varit mindre svårflirtad än slutenvården när det gäller att föra in gemensam vårdokumentation. Men i Norrbotten fick IT-implementeringen en extra skjuts när de båda tidigare sjukhusen i Boden respektive Luleå ersattes av ett gemensamt sjukhus, Sunderby sjukhus, utslängt på jordbrukssläkten mellan de båda länsrivalerna, det före detta regementssätet Boden och industristaden Luleå.

Sunderby sjukhus präglas av vårdstrejk vid Läkartidningens besök. Ett par sjuksköterskor flankerar huvudentrén. Akuten går på minimal styrka och avdelningen är nedsläckt. På medicinavdelningen är det vinterkräksjuka, och överläkare Arne Hassler planerar AT-utbildningen han nyligen blivit studierektor för. VAS fungerar bra, säger han, och berättar att han

»I Stockholm har man 16 olika system plus labbsystem.« Felet, enligt Per Nilsson, som är objektsansvarig för VAS, är att landstinget inte har styrt upp i djungeln av olika system.

inte minst uppskattar den digitala dikteringen.

– Jag läser in direkt i datorn, slipper leta efter kassetband och fungerande bandspelare. En läkarsekreterare skriver sedan ut och skickar tillbaka, jag ger accept och signerar, så är allt klart.

En annan smidig funktion är »gulingarna«, informationsmeddelanden från personal till personal som ersätter mejlen, vilket underlättar kommunikationen väsentligt mellan olika vårdenheter. Med 3D-kort och laptops kan vidare till exempel bakjourer snabbt stämmas av eventuellt livsavgörande information för vidare beslut.

Det finns dock fortfarande en del grundläggande brister i det vårdadministrativa systemet.

– VAS har mycket smarta funktioner, men är lite gammaldags och är inte så intuitivt som man kunde önska.

Ett fenomen som »Vasen« dras med är att den har en uppsjö av olika sökord, en asstringent sökapparat med olika mikrotermer. Men våra kandidater brukar lära sig systemet på en halvtimme. »Att köra bil kräver ingen tid, men att lära sig köra snitsigt ...«

Men i grunden uppskattas de elektroniska gemensamma journalerna.

– Det är klart att för stafetterna så krävs en viss inkörning. Visst finns det som alltid gnäll och gnöl över att tekniken är långsam, eller att något är struligt, som att man fortfarande fram till i höst måste gå in och ur systemet för att komma till e-dos, apotekets läkemedelslista. Ändå tycker jag att vi har ett bra system, säger Arne Hassler.

På akuten hittar vi stafettläkaren Fredrik Strömwall, till var-

dags ortopedspecialist vid Aleris Järva närsjukhus utanför Stockholm. Han »stafettar« regelbundet på Sunderby, en vecka i stöten. Född och upp-vuxen i Luleå förenar han nytta med nöje, drar in en extraslant samtidigt som han kan hålla kontakten med vänner.

Han bekräftar i princip vad som sagts tidigare.

Stafettläkaren Fredrik Strömwall har erfarenhet av flera IT-system och förordar en kombination av VAS och Take Care.

– VAS är det mest kompetenta systemet jag jobbat i, trots att det har godtyckliga förkortningar och symboler.

– VAS är DOS-baserat och fungerar rätt bra, men skulle kunna göras bättre genom att bli mer intuitivt, exemplifierar han genom att peka mot en meny i vänsterkanten på skärmen där olika förkortningar, som för den oinvidde är helt obegripliga, leder in på olika underavdelningar.

– Människor är vana vid mer användarvänliga Windows eller Mac. Men som vårdverktyg är VAS ett av de absolut bästa system jag har arbetat med.

Fredrik Strömwall har erfarenhet av flera. Totalt har han jobbat i fem-sex olika system för vårddokumentation, vilket torde göra honom till en extra attraktiv stafett.

– Jag har jobbat i ProfDoc,

■ VAS. Fakta och historia

Vårdadministrativt system, VAS, började utvecklas inom vården i Norrbotten i slutet av 1980-talet. Målet uppges redan från början ha varit »en patient – en journal«. Under IT-eran köptes VAS av ett bolag i utbildningskoncernen Bure. Då marknaden ännu inte var mogen för elektronisk journalhantering gick projektet så småningom tillbaka till Norrbottens läns landsting. Villkoret var att landstinget avhöll sig ifrån att kommersialisera produkten. VAS drivs nu i kooperativ form tillsammans med landstingen i Jämtland och Halland med ett samverksavtal. Systemet har sex

funktionsområden: journal, remiss, röntgen, operation, PAS (patientadministrativa system) och generella/system.

Till hösten ansluts e-dos, apotekets elektroniska system och läkemedelsregister. Avseende moderniseringar av VAS är bland andra nytt användargränssnitt samt anslutning till SIL (Svensk informationsdatabas för läkemedel) samt förbättrad slutenvårdslista.

Systemet kan utvecklas vidare och är förberett för den nationella IT-strategin.

Förutom Norrbotten och Halland är även Jämtland anslutet till VAS.

Vilket skulle vara det optimala journalsystemet?

– Det bästa vore, ur ett användarperspektiv, en kombination av VAS och Take Care.

VAS för sin funktionalitet och Take Care för sin användarvänlighet.

– VAS för att det gör vad man vill göra, Take Care för att man fattar vad man gör.

Hans erfarenhet är att det i dag är mycket prestigé i Stockholm.

– Det går inte att se om en röntgenundersökning redan gjorts någon annanstans, det är svårt att hindra tablettmissbruk. Det händer till och med att folk blir strålade i onödan.

Fredrik Strömwall tycker det vore bra om man nationellt tog reda på vilket system som vore bäst och sedan kunde »slänga in« det överallt.

– Journalsystemen är extremt viktiga, framför allt för oss stafettläkare som måste grunda våra beslut på journalen.

Marie Närlid

marie.narlid@lakartidningen.se